

Catedràtic de Sociologia, Universitat de Deusto

Javier Elzo

Valors i identitats dels joves.

Una aproximació empírica

En aquest text el sociòleg Javier Elzo analitza els valors i les identitats dels joves a partir d'una investigació publicada recentment sobre els joves d'avui. Es tracta d'una anàlisi d'àmbit espanyol que tracta els valors ètics, els valors associats a finalitats, als objectius que han d'assolir i als aspectes que prioritzen en la vida o la confiança que disposen en algunes institucions. L'article també aborda els trets que, segons assenyalen els mateixos enquestats, caracteritzen els joves d'avui. O la identitat juvenil des del prisma ideològic, tant polític com religiós, fent ús d'indicadors coneguts com el posicionament en l'escala esquerra-dreta, les preferències polítiques i els sentiments de pertinença a diferents enclavaments geogràfics. Tal com indica l'autor, no es tracta d'una anàlisi «amb pretensió valorativa sobre els valors –si es permet la redundància– dels joves», sinó descriptiva al voltant de les seves preferències i a partir del que permeten les dades disponibles: les seves inclinacions, el que consideren que està bé o malament, els seus accents, la valoració que fan dels moviments socials –ja sigui individual o social–, la confiança que donen a les institucions i els seus sentiments de pertinença.

En aquest text presentarem, de manera succinta, la part essencial del nostre darrer treball sobre els valors i les identitats dels joves d'acord amb la investigació publicada recentment sobre els joves espanyols d'avui.¹ Al primer apartat ens aturarem en els valors ètics i estudiarem les respostes que van

1. El text, extens, es pot consultar al primer capítol (pàgines 13-110) de la publicació *Jóvenes españoles 2005*. Pedro González Blasco (dir.), Javier Elzo, Juan M. González-Anleo Sánchez, José Antonio López Ruiz, Maite Valls Iparraguirre. Madrid: Fundación Santa María-Editorial SM, 2006. (427 pàgines.)

donar els joves a la justificació d'una llarga sèrie de comportaments, tot plegat per analitzar, mitjançant una escala de justificacions, què és el que entenem per *acceptable*, què per *raonable*, què per *admès* i què per *prohibit*, entre altres.

Seguidament ens fixarem en els valors associats a finalitats, als objectius que han d'assolir i als aspectes que prioritzen en la vida, a les dimensions per les quals paga la pena lluitar, esforçar-se, arriscar-se, etc. Així, presentarem els aspectes que són més importants a la vida dels joves, els problemes socials més destacats, i l'opinió que els mereixen determinats grups socials. Ens detindrem, també i molt breument, en la confiança que dipositen en algunes institucions.

A l'apartat de les identitats distingirem les de signe vital i relacional de les de signe ideològic. En la dimensió vital abordarem els trets que, segons ells mateixos assenyalen, caracteritzen els joves d'avui. A continuació indagarem en la seva identitat amb una qüestió indirecta: la tolerància veïnal a través de la distància social amb una sèrie de col·lectius, en la línia de l'estudi ja clàssic de Bogardus.

Tot seguit abordarem la identitat juvenil des del prisma ideològic, tant polític com religiós. D'una banda, pel que fa al prisma polític, privilegiarem tres tipus d'indicadors: el posicionament en l'escala esquerra-dreta, les preferències polítiques i els sentiments de pertinença a diferents enclavaments geogràfics. De l'altra, farem un apunt breu sobre la identitat religiosa. Finalment, tancarem el text amb un compendi, a tall de resum de resum, dels valors centrals dels joves d'avui.

Convé no oblidar que aquest text no té cap pretensió valorativa sobre els valors –si es permet la redundància– dels joves, sinó solament enunciativa al voltant de les seves preferències, les seves inclinacions, el que consideren que està bé o malament, els seus accents, la valoració que tenen dels moviments socials –ja sigui individual o social–, la confiança que atorguen a les institucions i els seus sentiments de pertinença. Tot això, si les dades ho permeten, es farà des d'una perspectiva evolutiva.

1. Els valors morals: la justificació de comportaments

En línies generals, es pot dir que els comportaments relacionats amb la vida privada i les relacions de proximitat (a excepció de la violència de gènere)

re) són els que reben la justificació i acceptació més gran dels joves espanyols. En la vida privada, en les relacions de proximitat, allà on hi juga l'afecte, en les decisions vitals –divorci, relacions de parella, adopció (també per part de gais i lesbianes)– no hi ha d'haver normes externes als individus. Són normes privades i han de romandre com a tals.

A l'altre extrem, el dels comportaments menys justificats, els que desporten més rebuig dels joves, s'hi troben els comportaments violents (terrorisme i violència de gènere, destrosses al carrer i pena de mort), a banda dels comportaments relacionats amb l'ètica civil i la moral pública: acceptar un soborn, no informar de desperfectes causats a un cotxe aparcad, enganyar en el pagament d'impostos, impedir el descans dels veïns fent soroll, etc.

Els nois són més permissius que les noies quan es tracta de transgressió i hedonisme. Les noies ho són més en determinades qüestions de proximitat i en l'adopció sense cap factor condicionador. Tot això sense grans diferències.

Més edat, més nivell d'estudis i una classe social més alta rimem amb una major tolerància, i aquesta és la nota dominant de la joventut espanyola. En general, els catòlics practicants són sempre els més estrictes, juntament amb els creients d'altres religions. Ara bé, quan es tracta d'opcions que exigeixen anar més enllà de la majoria sociològica, els més permissius són els agnòstics i no els no creients, com havia passat en anys anteriors. Es podria emetre la hipòtesi següent, que s'hauria de confirmar o infirmar en propers estudis: en aquest punt el centre sociològic se situa en la confluència dels catòlics no gaire practicants, els indiferents i, en no poques qüestions, també els no creients, i la polaritat –és a dir, el plantejament reflexiu– se situa en els catòlics practicants i els agnòstics. Pot ser que el centre de gravetat s'estigui desplaçant des dels «catòlics sociològics» cap als «indiferents» i els «no creients sociològics».

Els joves «d'esquerres» són més permissius que els «de dretes», però en alguns casos els de la dreta extrema (punts 7-10) poden ser més permissius que els del «centre dreta» (punts 5-6). Els més estrictes amb la violència se situen en els punts centrals.

En línies generals, la Comunitat Autònoma Basca i Navarra, seguides de Galícia, són les més permissives. La Comunitat de Madrid, i especialment Castella i Lleó i Castella-la Manxa, són les més estrictes. Andalusia i, en general, Catalunya són una mica més permissives que la mitjana, mentre que la

Comunitat Valenciana segueix la mitjana espanyola. De la resta de comunitats autònomes no en diem res a causa del seu elevat marge d'error mostral.

L'anàlisi evolutiva ens mostra que en la joventut espanyola, la permissivitat, la tolerància normativa i la justificació de determinades pràctiques és molt més alta el 2005 que el 1984. Els valors ètics s'han liberalitzat. És en els comportaments individuals i proxèmics on augmenten els nivells de justificació, mentre que s'esdevé el contrari en els comportaments de caràcter més general o amb conseqüències més col·lectives.

Els joves espanyols es caracteritzen per ser dels més permissius en comparació amb els seus coetanis europeus, tot i que són més estrictes que aquests en la justificació de la pena de mort.

Taula 1. Els set comportaments més justificats i els set menys justificats l'any 2005 (escala 1: mai no es justifica; escala 10: es justifica sempre).

Els set més justificats (de més a menys)		Els set menys justificats (de menys a més)	
COMPORTAMENTS	ESCALA	COMPORTAMENTS	ESCALA
Divorci	7,05	Terrorisme	1,29
Una dona decideix tenir un fill sense parella estable	6,89	Violència de gènere en la parella o el matrimoni	1,33
Eutanàsia (ajudar a morir algú que té una malaltia incurable)	6,06	Causar destrosses al carrer, com ratllar un cotxe o fer malbé papereres i fanals	1,60
Adopció per part de gais/lesbianes	6,00	Acceptar un suborn a la feina	2,04
Adopció per part d'un adult sense relació estable	5,64	Pena de mort	2,33
Avortament	5,29	Clonatge de persones	2,48
Relacions sexuals entre menors	4,67	Enganyar en el pagament d'impostos	2,92

2. Les prioritats en la vida

Els joves prioritzen i valoren, sobretot, com a objectiu de les seves vides allò que és quotidià i proper, és a dir, la família i els amics, i donen per feta la salut. En últim lloc situen tot el que té a veure amb el que és holístic i ideològic: la política i la religió. Al centre hi ha, per aquest ordre, la feina, gastar diners, el temps lliure, portar una vida moral i digna, tenir una vida sexual

satisfactòria, i els estudis per tenir una bona formació i competència professional.

L'evolució de la importància dels valors finalistes en els joves espanyols en els darrers anys mostra que una bona relació familiar i uns bons amics (no simplement companys), sense oblidar la salut, conformen la seva tríada bàsica, el substrat des d'on poden edificar el seu univers simbòlic. Aquests tres valors s'han de llegir des d'una doble perspectiva: la individualista (pretasament autònoma), i la de la cerca de benestar i seguretat emocional. Al cap i a la fi, els joves denoten una situació d'inestabilitat, inseguretat i incertesa personal, i apellen a l'amistat, la gratuïtat i la relació íntima i profunda amb una altra persona com les grans inclinacions de la seva vida, com els seus principals objectius vitals.

Taula 2. Evolució del grau d'importància a la vida dels joves d'aspectes determinats d'acord amb quatre investigacions (ordenats per percentatges descendents dels que consideren que és molt important cada aspecte l'any 2005).

	Santa María 1994	Santa María 1999	CIS 2003	Santa María 2005	2005-1994 (o anterior)
Salut	-	-	75	82	+7
Família	70	76	78	80	+10
Amics i coneguts*	53	59	70	63	+10
Feina	70	57	59	60	-10
Guanyar diners	56	49	45	55	-1
Portar una vida moral i digna	50	42	-	52	+2
Temps lliure/d'oci	41	46	44	49	+8
Portar una vida sexual satisfactòria**	-	37	41	49	+12
Estudis, formació i competència professional***	52	41	43	44	-8
Política	7	4	8	7	-
Religió	11	6	6	6	-5
N	2.028	3.853	1.457	4.000	

* «L'amistat» al CIS; ** «La sexualitat» al CIS; *** «Els estudis» al CIS.

Fonts: CIS: estudi núm. 2.482; Fundació Santa María: *Jóvenes 1994*, *Jóvenes 1999* i *Jóvenes 2005*.

3. Els problemes considerats més importants a la societat actual

El terrorisme en primer i únic lloc, seguit de la droga, l'atur i l'habitatge, a més de la violència domèstica, conformen els principals problemes de la societat espanyola del 2005 segons l'opinió dels joves. Els que menys es mencionen són la violència de certa gent jove, la corrupció política, els problemes de contaminació, la pobresa, la marginació d'una part de la població i la seguretat ciutadana. Amb aquest indicador també es comprova la importància remarcable que concedeixen a allò que és proper i directament personal en detriment de qüestions més generals com la vida política, el medi ambient o la pobresa.

L'any 2005 els joves espanyols veuen menys problemes a Espanya dels que veien els joves l'any 1994. Únicament l'habitatge i la immigració s'esmenten més el 2005 que el 1994 entre els problemes més importants de la societat espanyola.

Taula 3. Evolució dels problemes socials considerats com els quatre més importants per al país entre els anys 2005 i 1994 (ordenats de major a menor importància l'any 2005; dades en percentatges d'esments).

	1994	1999	2005	2005-1994
Terrorisme	-	-	54,4	-
Droga	86,7	65,3	44,9	-41,8
Atur	91,3	72,9	42,7	-48,6
Habitatge	33,3	15,5	38,1	+5,2
Violència domèstica	-	-	36,7	-
Manca de futur (perspectiva) dels joves	-	43,5	26,7	-16,8
Sida	59,4	55,9	22,5	-36,9
Racisme, xenofòbia*	-	33,2	18,1	-15,1
Immigració (de treballadors estrangers i altres)	12,3	9,9	16,5	+4,2
Seguretat ciutadana	32,2	14,9	14,7	-17,5
Pobresa i marginació creixent d'una part de la població	-	24,8	13,1	-11,7
Problemes de contaminació i medi ambient	-	20,6	12,8	-7,8
Corrupció de la vida política	40,7	17,4	10,1	-30,6
Manifestació de violència de certa gent jove	-	18,8	7,2	-11,6
N	2.028	3.853	4.000	

4. Els moviments de caràcter social o de defensa de determinats col·lectius més ben considerats

Davant de moviments i grups que defensen objectius determinats, l'aprovaçió és més alta quan aquests són més universals i tenen una ubicació i personificació indefinides (drets humans, naturalesa, rebuig de la discriminació racial), i més baixa quan es tracta de moviments més concrets i delimitats (avortament, nacionalisme o feminisme, per exemple). Entenem que és perquè els segons impliquen més directament.

Solament els moviments en favor dels gais i lesbianes mostren un augment de suport al llarg d'aquests deu anys. La majoria dels moviments –ecologisme, feminisme, suport a refugiats, rebuig de la discriminació racial i de l'avortament– perden acceptació entre la joventut, per diversos motius explicables fàcilment.

La solidaritat té color de dona. Llevat de dues excepcions mínimes, en què els moviments antiglobalització i nacionalistes «empaten», en tota la resta de casos sempre són força més noies que nois els que els aproven totalment. I no només en els moviments que els afecten directament, com els de la dona, sinó també en el rebuig a la discriminació racial, la defensa dels drets humans, els moviments pacifistes, etc.

Taula 4. Evolució en l'aprovaçió d'organismes o moviments determinats (en percentatges dels que diuen que els aproven «totalment»).

	1994	1999	2005	2005-1994
Prodrets humans	46	47	47	+1
De suport i promalalts de sida	46	47	47	+1
En contra de la discriminació** racial	50	45	44	-6
Ecologistes / Protecció naturalesa	52	40	44	-8
Pacifistes	45	35	41	-4
Gais o lesbianes	23	28	32	+9
De suport i acollida a refugiats i immigrants	35	32	30	-5
Moviments de la dona, feministes*	31	38	29	-2
Moviments antiglobalització	-	-	21	-
Provida (en contra de l'avortament)	21	17	16	-5
Nacionalistes	9	8	9	=
Objecció de consciència / Insubmissió	25	29	-	-
N	2.028	3.853	4.000	

* «Moviments de la dona» el 1994 i el 1999; ** «Segregació» el 1994.

Font: Enquestes de joventut de la Fundació Santa Maria.

5. La confiança dels joves en les institucions

En els llocs més elevats del rànquing de confiança en les institucions, i en la seva evolució al llarg dels darrers vint anys, s'hi situen els organismes més propers als joves, les organitzacions de voluntariat i el sistema d'ensenyament. A la cua del mateix rànquing hi ha l'Església, juntament amb una sèrie d'institucions d'àmbit polític o parapolític com els parlaments, la Corona o l'OTAN, sense oblidar les multinacionals, que experimenten el descens més espectacular en els nivells de confiança dels joves (només en sis anys).

Taula 5. Evolució de la confiança (molta més força) en les institucions, ordenades per rànquing descendent de confiança l'any 2005 (en percentatges).

	1984	1989	1994	1999	2005	2005 - dada més llunyana
Organitzacions de voluntariat	-	-	-	75	70	-5
Sistema d'ensenyament	41	44	59	63	60	+19
Sistema de seguretat social	-	-	-	48	54	+6
Polícia	34	39	51	56	51	+17
Unió Europea	-	-	-	55	50	-5
ONU	-	-	-	-	47	-
Premsa	40	43	47	44	46	+6
Administració de justícia	40	38	45	39	43	+3
Parlament de la comunitat autònoma	30	32	37	37	38	+8
Sindicats	26	27	34	36	38	+12
Corona (monarquia)	-	-	-	-	37	-
Forces armades	30	29	34	36	37	+7
Parlament de l'Estat	37	32	33	34	37	=
OTAN	-	-	-	42	36	-6
Grans empreses, multinacionals	-	-	-	40	24	-16
Església	28	33	32	29	21	-7
N	3.343	4.548	2.028	3.853	4.000	

6. La tolerància veïnal

L'any 2005 els joves són menys tolerants que anys anteriors envers diferents col·lectius de veïns. El canvi més notable es detecta en la distància social amb els emigrants, que ha augmentat clarament. Amb tot, aquests no són els que apareixen en el grau més alt de «persones no desitjades», dins l'epígraf «Veïns»

del 2005, sinó els etarres i els neonazis, seguits immediatament després dels musulmans radicals.

Els joves espanyols són una mica més tolerants amb els seus veïns que la majoria de joves d'altres països europeus.

Taula 6. Evolució (1981-2005) de la tolerància veïnal: persones que no voldrien tenir com a veïns (en percentatges descendents de les respostes donades pels joves entre els 18 i els 24 anys).

	1981	1990	1994	1999	2005	2005 (-) més llunyà
Membres d'ETA	-	-	-	83	82	-1
Neonazis i gent d'extrema dreta	-	-	68	70	80	+12
<i>Skinheads</i>	-	-	61	66	69	+8
Musulmans radicals	-	-	-	-	69	-
Drogoaddictes	-	49	42	43	52	+3
Gent donada a la beguda	31	34	23	30	35	+4
<i>Punkies</i> , ocupes	-	-	24	21	35	+11
Gitanos	-	-	18	18	29	+11
Persones amb antecedents penals	25	22	11	14	25	=
Immigrants (1)	1	5	2	4	12	+11
Gent d'una altra raça	6	5	2	4	8	+2
Persones amb sida	-	25	9	7	-	-

(1) Fins al 1999, «Treballadors immigrants/estrangers».

7. Les identitats dels joves: la perspectiva de signe vital i relacional

Observem que l'any 2005 els trets de «consumistes», «pensen només en el present», «egoistes» i «amb poc sentit del deure i del sacrifici» són els que assenyala un nombre més alt d'enquestats com a atribuïbles al conjunt dels joves. En sentit contrari, els aspectes de «madurs», «generosos», «tolerants», «treballadors», «solidaris» i «lleials en l'amistat» se situen com els que, al seu parer, menys caracteritzen els joves espanyols d'avui. En altres paraules, els joves s'atribueixen els trets negatius de forma molt més destacable que els positius. A més, l'estudi diacrònic mostra que aquesta nota central s'ha accentuat en els darrers deu anys. La conclusió que s'imposa és que els joves del 2005 tenen una autoestima baixa, molt més accentuada que la dels joves del 1994. Aquesta és una de les dades més preocupants de l'estudi.

Taula 7. Trets que caracteritzen els joves. Comparació 1994-1999-2005 (en percentatges de mencions l'any 2005). (Respostes múltiples.)

Trets atribuïts als joves de la mateixa edat	2005	1999	1994	2005-1994	Evolució trets	
					Positius	Negatius
Consumistes	59,8	46,4	50,5	+9,3		+9,3
Rebels	54,1	42,9	50,9	+3,2		+3,2
Pensen només en el present	38,3	31,9	-	+6,4		+6,4
Independents	34,1	38,2	55,1	-21,0		-21,0
Egoistes	31,0	21,7	22,7	+8,3		+8,3
Amb poc sentit del deure	26,7	20,7	16,9	+9,8		+9,8
Lleials en l'amistat	25,5	29,5	-	-4,0		-4,0
Amb poc sentit del sacrifici	24,8	16,6	16,8	+8,0		+8,0
Solidaris	22,5	27,9	25,9	-3,4		-3,4
Tolerants	20,3	27,2	17,8	+2,5		+2,5
Treballadors	20,3	24,7		-4,4		-4,4
Generosos	13,4	13,6	17,7	-4,3		-4,3
Madurs	11,4	21,1	16,9	-5,5		-5,5
NS/NC	1,5	0,3	0,6			
N	4.000	3.853	2.028			-40,1 +41,8

8. Les identitats dels joves: la perspectiva ideològica de signe polític

8.1. Posicionament en l'escala esquerra-dreta

Si analitzem el posicionament dels joves en l'escala esquerra-dreta (1-10) entre els anys 1984 i 2005, constatem que quan governa l'esquerra a Espanya els joves s'inclinen cap a la dreta, i quan governa la dreta ho fan cap a l'esquerra.

Taula 8. Evolució del posicionament polític dels joves en l'escala esquerra-dreta (1-10) entre els anys 1984 i 2005.

Any del treball de camp	Valor mitjà	Govern
1983	4,24	Felipe González, des del 1982
1988	4,74	Segueix González
1993	4,61	Segueix, per poc temps, González
1998	4,56	Aznar, des del 1996
2004	4,28	Zapatero, pocs mesos

Font: Estudis de joventut de la Fundació Santa Maria.

En comparació amb els joves d'alguns països europeus (França, Alemanya, la Gran Bretanya, Itàlia i Suècia), els espanyols es posicionen un pèl més a l'esquerra que els seus coetanis. Les noies es posicionen més a l'esquerra que els nois, cosa que confirma un canvi que es va detectar per primera vegada a l'estudi del 1999.

Els joves de la Comunitat Autònoma Basca, Galícia, Catalunya i Castella i Lleó són els que se situen més a l'esquerra. Els de Castella-la Manxa i Andalusia, a més de les comunitats de Madrid i València, els que ho fan més a la dreta. S'observa una correlació negativa entre el color polític dels governs autonòmics (en els casos en què han estat ininterromputs) i el posicionament polític del seu jovent.

8.2. *Vot juvenil*

La majoria de joves votarien («si demà hi hagués eleccions generals») el PSOE, clarament per sobre del PP. Sis anys abans, tot i que no amb la mateixa rotunditat, haurien votat el PP en una proporció més alta. L'explicació s'ha de veure en la crisi que vivia el PSOE l'any 1999 i la lectura que molts joves van fer de la gestió de la matança de Madrid a les eleccions del 2004.

Tanmateix, la dada central que cal retenir és la del 45,8% de joves que no manifesten cap intenció de vot, que representa la suma dels que deixen la casella en blanc, dels que diuen que no votarien i dels que no volen contestar. Amb tot, però, la xifra és inferior a la del 1999, probablement perquè el PSOE va despertar vots que s'havien quedat a casa a les eleccions anteriors, i això es reflecteix també en els adolescents i joves.

8.3. *Sentiments de pertinença*

Els joves es declaren, en primer lloc, pertanyents a la localitat, poble o ciutat on viuen; en segon lloc i pràcticament alhora, membres de la comunitat en què resideixen; en tercer lloc, espanyols; en quart lloc, ciutadans del món, i en cinquè lloc, europeus.

Taula 9. Sentiments de pertinença, en primer i segon lloc, dels joves espanyols (18-24 anys) en els darrers vint-i-cinc anys.

	1981	1990	1994	1999	2005	2005-1981
Localitat, poble o ciutat on viu	59	59	61	69	63	+4
Regió o comunitat autònoma*	51	54	49	48	54	+3
País en conjunt, Espanya	56	55	53	52	49	-7
Europa	8	10	16	12	11	+3
El món	20	18	18	17	15	-5

Tot i que no de manera lineal, en aquests vint-i-cinc anys la joventut s'ha fet més localista, i sobretot té un sentiment de pertinença més clar a la localitat, el poble o la ciutat on viu, encara que també a l'autonomia (en un grau menor). Tot plegat és en detriment del sentiment de pertinença al país en conjunt, Espanya, en primer lloc, i al de pertinença al món, en segon. Pel que fa al sentiment de pertinença a Europa, es manté en valors similars (lleugerament a l'alça).

La comparació de les dades dels joves amb les de la població adulta ens mostra una evolució similar en el conjunt de la població. Si s'afina, es pot dir que els joves són més localistes, cosmopolites i també una mica més europeistes que els adults, mentre que aquests es declaren una mica més autonomistes. El sentiment de pertinença a Espanya és pràcticament idèntic en ambdós col·lectius.

El sexe gairebé no discrimina. Els més joves (15-17) són més localistes. Els de més edat són més cosmopolites, com també els que han estudiat a centres privats.

El lloc de residència és un factor clau en aquest punt. D'una banda, els que viuen a localitats de menys de deu mil habitants són els que, en un grau major, es declaren pertanyents al seu poble. També són els més autonomistes. Per contra, els que resideixen a ciutats de més de cent mil habitants es declaren més pertanyents al món i a Europa. També a Espanya.

Comptat i debatut, els joves que viuen a la Comunitat de Madrid són amb diferència els més cosmopolites, els que es consideren del món i d'Europa, i els que menys es declaren de la seva localitat de residència. També es declaren espanyols per sobre de la mitjana, a penes superats pels valencians. Malgrat tot, es declaren en molt menor grau membres de la seva comunitat

autònoma, per bé que els joves de Castella-la Manxa i Castella i Lleó manifesten un sentiment de pertinença a la comunitat autònoma encara inferior (tot i que són els més localistes). D'aquesta manera es diferencien, en aquest ordre, de bascos, catalans, gallecs i andalusos, que són els que més es declaren membres de la seva comunitat autònoma.

9. Les identitats dels joves: la perspectiva ideològica de signe religiós

Ens limitem a oferir l'evolució de l'autoposicionament religiós segons una escala que ve dels temps de l'Informe Foessa, als anys seixanta. Malauradament s'ha produït un error en el qüestionari i ha «saltat» una posició de l'escala –la dels «catòlics no practicants»–, que, afortunadament per a la comparació, no afecta les posicions extremes, ja que queda recollida als «catòlics no gaire practicants» i especialment als «indiferents», que en estudis anteriors de la Fundación Santa María oferien perfils molt semblants als dels catòlics no practicants. Les dades es poden consultar a la taula 10.

Taula 10. Evolució de l'autoidentificació religiosa dels joves espanyols en edats compreses entre els 15 i els 24 anys (1960-1970-1975-1982-1984-1989-1994-1999, 2002, 2005).

	1960	1970	1975	1984	1989	1994	1999	2002	2005
Molt bon catòlic	6,7	5,1	2	3	2	2	1,6	2,5	1,6
Catòlic practicant	68,7	27,4	17	16	17	16	11,2	9,6	7,8
Catòlic no gaire practicant	15,8	29,4	26	26	26	27	21,8	22,3	39,0
Catòlic no practicant	7,7	18,3	23	29	29	32	31,9	29,3	
Indiferent	-	19,7	21	19	18	11	14,9	16,8	18,4
Agnòstic	-	-	-	-	-	4	6,1	7,0	6,7
Ateu (no creient)	-	-	8	6	6	7	10,6	10,3	21,3
Una altra religió	0,1	0,1	2	1	1	1	1,5	2,1	1,9
No contesta	1	-	1	-	-	.	0,3	-	3,2
N	1.316	3.347	3.268	3.343	4.548	2.028	3.853	935	4.000

Font: Estudis de Fundación Santa María i Fundación Foessa.

El descens en l'autoposicionament religiós catòlic és constant i pràcticament lineal. De tota manera, hi ha una acceleració en els darrers anys que crida especialment l'atenció, sobretot pel que fa a l'augment dels joves que es declaren no creients o ateus. Això ens reafirma en la nostra convicció que a

Espanya, sociològicament parlant, ens trobem en la cultura dominant de la indiferència i de la no creença religiosa. En algun treball nostre anterior ens preguntàvem, seguint l'expressió de Touraine «la France ex catholique», si en pocs anys no arribaríem a dir quelcom semblant respecte a Espanya. Aquestes dades confirmen que ja estem en aquesta situació.

El «resum del resum» dels valors dels joves espanyols del 2005 i la seva evolució en els darrers anys ens porta a apuntar les notes principals següents:

Són proxèmics, els preocupen les coses quotidianes tant a l'hora de valorar el que és més important de les seves vides com dels agents de socialització que els ajuden en aquesta tasca: pares, amics (en fort augment) i carrer.

Són cada cop més permissius en la justificació dels comportaments de caràcter privat, i cada cop més exigents en els comportaments de caràcter públic.

Són cada cop menys tolerants amb els seus veïns, tot i que els joves europeus encara ho són menys.

Valoren cada cop menys els moviments socials compromesos. No estan gens implicats en els problemes de la societat i no es pot dir, en absolut, que la responsabilitat sigui un punt destacable en ells, sinó més aviat al contrari.

Augmenten els trets d'autoestima baixa i disminueixen els d'autoestima alta. Aquesta és segurament una de les dades més preocupants.

Augmenta clarament el sentiment de pertinença a la localitat on viuen, a Europa i una mica menys a la comunitat autònoma, en detriment del sentiment de pertinença al món i sobretot a Espanya.

Són cada cop menys eclesials. La polaritat se situa entre els catòlics practicants i els agnòstics (i potser els ateus), que són els únics que reflexionen sobre aquests temes. El centre socioreligiós se situa en l'amalgama dels indiferents, els no creients i els catòlics no practicants.